

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10
------------------------	----

РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАУКИ КРИМІНАЛІСТИКИ

ГЛАВА 1. ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ Й СИСТЕМА КРИМІНАЛІСТИКИ	12
§ 1. Об'єкт, предмет і завдання криміналістики.....	12
§ 2. Система криміналістики.....	16
§ 3. Природа криміналістики та її зв'язок з іншими науками.....	19
§ 4. Методи криміналістики.....	21
ГЛАВА 2. ІСТОРІЯ КРИМІНАЛІСТИКИ	26
§ 1. Передумови виникнення криміналістики та її становлення як науки.....	26
§ 2. Розвиток криміналістики в першій половині ХХ століття.....	29
§ 3. Розвиток криміналістики в другій половині ХХ століття.....	31
§ 4. Сучасний стан криміналістики в Україні.....	32
ГЛАВА 3. КРИМІНАЛІСТИЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ І КРИМІНАЛІСТИЧНА ДІАГНОСТИКА	35
§ 1. Поняття і значення криміналістичної ідентифікації.....	35
§ 2. Об'єкти ідентифікації та їх ідентифікаційні ознаки.....	35
§ 3. Види, форми й суб'єкти ідентифікації.....	37
§ 4. Загальна технологія криміналістичної ідентифікації.....	39
§ 5. Криміналістична діагностика.....	40
ГЛАВА 4. УЧЕННЯ ПРО КРИМІНАЛІСТИЧНУ ВЕРСІЮ	43
§ 1. Поняття криміналістичної версії та її значення в розслідуванні.....	43
§ 2. Класифікація криміналістичних версій.....	45
§ 3. Побудова версій.....	47
§ 4. Перевірка версій.....	50
ГЛАВА 5. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ	52
§ 1. Загальні засади організації розслідування.....	52
§ 2. Організація взаємодії в розслідуванні злочинів.....	53
§ 3. Поняття, мета і принципи планування розслідування.....	59
§ 4. Складання письмового плану розслідування.....	61
§ 5. Структура плану розслідування та його форми.....	62
ГЛАВА 6. КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗСЛІДУВАННІ	64
§ 1. Поняття і значення криміналістичних технологій.....	64
§ 2. Технологічний підхід у теорії криміналістики і практиці розслідування.....	65
§ 3. Загальна характеристика сучасних інформаційних технологій.....	67

ГЛАВА 7. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ	
I КРИМІНАЛІСТИЧНА ПРОФІЛАКТИКА	74
§ 1. Поняття й напрями криміналістичного прогнозування	74
§ 2. Прогнозування розвитку криміналістики	75
§ 3. Прогнозування в розслідуванні злочинів	75
§ 4. Основи криміналістичної профілактики	77
ГЛАВА 8. ТЕОРІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ	79
§ 1. Поняття й завдання криміналістичного моделювання	79
§ 2. Моделювання в наукових криміналістичних розробках	80
§ 3. Матеріальні й уявні, ретроспективні й перспективні моделі в розслідуванні	82
ГЛАВА 9. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У РОЗСЛІДУВАННІ	85
§ 1. Поняття спеціальних знань і форми їх використання в кримінальному провадженні	85
§ 2. Залучення експерта і спеціаліста в кримінальному провадженні	87
§ 3. Підстави й порядок проведення експертизи	89
§ 4. Класифікація експертиз	93
§ 5. Отримання зразків для експертизи	95
РОЗДІЛ II	
КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА	
ГЛАВА 10. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ	98
§ 1. Предмет, система й завдання криміналістичної техніки	98
§ 2. Суб'єкти, форми і правові підстави застосування криміналістичної техніки	102
§ 3. Техніко-криміналістичні засоби й методи, що застосовуються для виявлення, фіксації, вилучення та дослідження доказів	105
§ 4. Тенденції розвитку криміналістичної техніки	110
ГЛАВА 11. КРИМІНАЛІСТИЧНА ФОТОГРАФІЯ Й ВІДЕОЗАПИС	117
§ 1. Поняття, система і значення криміналістичної фотографії й відеозапису	117
§ 2. Судово-оперативна (фіксуєча) фотографія. Способи і прийоми	118
§ 3. Судово-експертна (дослідницька) фотографія	127
§ 4. Криміналістичний звукозапис, кінозйомка й відеозапис	130
ГЛАВА 12. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ (ТРАСОЛОГІЯ)	137
§ 1. Основні положення трасології. Класифікація слідів. Система трасології	137
§ 2. Криміналістичне дослідження слідів людини	140
§ 3. Криміналістичне дослідження слідів знарядь та інструментів (механоскопія)	154
§ 4. Криміналістичне дослідження слідів транспортних засобів (транспортна трасологія)	157
§ 5. Криміналістичне дослідження слідів-предметів і слідів-речовин	160

§ 6. Мікротрасологія.....	161
ГЛАВА 13. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЗНАК ЛЮДИНИ.....	162
§ 1. Поняття криміналістичної габітології, її сутність і завдання.....	162
§ 2. Класифікація елементів зовнішності людини та їх ознак.....	163
§ 3. Збирання інформації про зовнішність людини та її використання в розслідуванні злочинів.....	167
§ 4. Поняття мікрооб'єктів і їх класифікація.....	172
§ 5. Криміналістична одорологія.....	176
ГЛАВА 14. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБРОЇ.....	179
§ 1. Поняття криміналістичного зброєзнавства і його система.....	179
§ 2. Поняття й об'єкти судової балістики.....	179
§ 3. Судово-балістична експертиза.....	189
§ 4. Криміналістичне дослідження холодної зброї.....	190
§ 5. Криміналістичне дослідження вибухових пристроїв і речовин, слідів їх використання.....	193
ГЛАВА 15. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ.....	196
§ 1. Поняття й система криміналістичного дослідження документів.....	196
§ 2. Криміналістичне дослідження письма.....	198
§ 3. Техніко-криміналістичне дослідження документів.....	202
§ 4. Криміналістичне дослідження машинописних текстів і текстів, виконаних із використанням різних друкуючих пристроїв.....	211
ГЛАВА 16. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МАТЕРІАЛІВ, РЕЧОВИН І ВИРОБІВ.....	215
§ 1. Поняття матеріалів, речовин, виробів і їх види.....	215
§ 2. Криміналістичне дослідження матеріалів, речовин і виробів із них.....	217
§ 3. Можливості попередніх та експертних досліджень найбільш поширених речовин і матеріалів – речових доказів.....	222
ГЛАВА 17. ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ЙОГО АВТОМАТИЗАЦІЯ.....	232
§ 1. Сутність кримінальної реєстрації (криміналістичного обліку).....	232
§ 2. Облік за прізвищною картотекою.....	234
§ 3. Дактилоскопічний облік.....	234
§ 4. Інші види кримінальної реєстрації.....	237
РОЗДІЛ III КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА	
ГЛАВА 18. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ.....	239
§ 1. Поняття, завдання і зміст криміналістичної тактики.....	239
§ 2. Засоби криміналістичної тактики.....	242
§ 3. Тактика слідчих дій.....	247

ГЛАВА 19. ТАКТИКА ОГЛЯДУ	252
§ 1. Поняття, види й загальні положення слідчого огляду	252
§ 2. Огляд місця події	253
§ 3. Огляд трупа на місці його знаходження	259
ГЛАВА 20. ТАКТИКА ОБШУКУ	264
§ 1. Поняття й загальні умови проведення обшуку	264
§ 2. Підготовка до обшуку	266
§ 3. Основні положення тактики обшуку	268
ГЛАВА 21. ТАКТИКА ДОПИТУ	275
§ 1. Поняття, значення, види й загальні положення допиту	275
§ 2. Підготовка до допиту	278
§ 3. Особливості тактики допиту свідка й потерпілого	279
§ 4. Особливості тактики допиту підозрюваного	286
§ 5. Тактика одночасного проведення допиту двох чи більше осіб (очна ставка)	292
ГЛАВА 22. ТАКТИКА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ	299
§ 1. Поняття, загальні положення, умови та види пред'явлення для впізнання	299
§ 2. Тактика пред'явлення для впізнання особи	301
§ 3. Тактика пред'явлення для впізнання трупа	306
§ 4. Пред'явлення для впізнання речей, рукописних текстів, документів, місцевості й будівель	308
§ 5. Особливості проведення допиту й упізнання в режимі відеоконференції	310
ГЛАВА 23. ТАКТИКА СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	312
§ 1. Поняття, форми й завдання слідчого експерименту	312
§ 2. Перевірка показань на місці	312
§ 3. Проведення слідчого експерименту	320
ГЛАВА 24. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ Й ТАКТИКА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	325
§ 1. Загальні положення щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій	325
§ 2. НС(Р)Д, що здійснюються оперативно-технічними підрозділами	329
§ 3. НС(Р)Д, що здійснюються оперативними підрозділами, які спеціалізуються на кваліфікованому проведенні візуального спостереження	336
§ 4. НС(Р)Д, що здійснюються слідчим або уповноваженими оперативними підрозділами, які компетентні організувати проведення всіх негласних дій	337
§ 5. НС(Р)Д, що здійснюються негласними працівниками	343

РОЗДІЛ IV КРИМІНАЛІСТИЧНА МЕТОДИКА

ГЛАВА 25. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ	347
§ 1. Поняття, завдання і зміст криміналістичної методики розслідування.....	347
§ 2. Принципи формування окремих методик розслідування.....	348
§ 3. Структура окремих методик розслідування.....	352
§ 4. Види й форми криміналістичних методик.....	361
ГЛАВА 26. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ	364
§ 1. Криміналістична класифікація й характеристика вбивств.....	364
§ 2. Обставини, що підлягають встановленню.....	368
§ 3. Слідчі ситуації, що складаються на початковому етапі розслідування, типові версії, тактичні завдання і засоби їх вирішення.....	371
§ 4. Слідчі ситуації, тактичні завдання та їх вирішення на наступному етапі розслідування.....	377
§ 5. Огляд місця події та трупа.....	382
§ 6. Судові експертизи.....	386
§ 7. Допит свідків.....	390
§ 8. Тактика слідчих дій, спрямованих на викриття винної особи.....	392
ГЛАВА 27. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ	397
§ 1. Особливості початку кримінального провадження.....	397
§ 2. Обставини, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про зґвалтування.....	399
§ 3. Дії слідчого на початковому етапі.....	401
§ 4. Дії слідчого в ситуації, коли насильник невідомий потерпілій.....	403
§ 5. Дії слідчого в ситуації, коли насильник відомий потерпілій.....	409
ГЛАВА 28. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК	415
§ 1. Криміналістична характеристика крадіжок. Обставини, що підлягають встановленню.....	415
§ 2. Початковий етап розслідування.....	419
§ 3. Наступний етап розслідування.....	421
§ 4. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій.....	422
ГЛАВА 29. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ	425
§ 1. Поняття, класифікація та криміналістична характеристика корисливо-насильницьких злочинів.....	425
§ 2. Обставини, що підлягають встановленню.....	430
§ 3. Типові слідчі ситуації, тактичні завдання і засоби їх вирішення на початковому етапі розслідування корисливо-насильницьких злочинів.....	432
§ 4. Типові програми розслідування корисливо-насильницьких злочинів.....	434

§ 5. Встановлення та затримання осіб, які вчинили корисливо-насильницькі злочини.....	444
ГЛАВА 30. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА.....	448
§ 1. Поняття, класифікація і криміналістична характеристика шахрайства	448
§ 2. Типові слідчі ситуації, версії та напрями розслідування шахрайства.....	454
§ 3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій.....	455
ГЛАВА 31. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	459
§ 1. Криміналістична класифікація злочинів у сфері господарської діяльності.....	459
§ 2. Криміналістична характеристика.....	460
§ 3. Обставини, що підлягають встановленню.....	464
§ 4. Початковий етап розслідування: типові слідчі ситуації, слідчі версії, слідчі (розшукові) дії.....	465
§ 5. Викриття злочинця та слідчі (розшукові) дії на подальшому етапі розслідування.....	472
§ 6. Використання спеціальних знань.....	476
ГЛАВА 32. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	479
§ 1. Криміналістична класифікація злочинів у сфері службової діяльності.....	479
§ 2. Криміналістична характеристика злочинів, що вчиняються у сфері службової діяльності.....	480
§ 3. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності.....	485
§ 4. Початковий етап розслідування: типові слідчі ситуації, версії.....	485
§ 5. Слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії початкового етапу розслідування злочинів у сфері службової діяльності.....	490
§ 6. Наступний етап розслідування: слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії. Використання спеціальних знань.....	493
ГЛАВА 33. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ, ПРЕКУРСОРІВ.....	498
§ 1. Криміналістична характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, прекурсорів.....	498
§ 2. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, прекурсорів.....	503
§ 3. Типові слідчі ситуації і програми розслідування початкового та наступного етапів.....	504
§ 4. Особливості тактики окремих слідчих дій	506

ГЛАВА 34. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	514
§ 1. Структура та поняття методики розслідування організованої злочинної діяльності.....	514
§ 2. Криміналістична характеристика організованої злочинної діяльності.....	517
§ 3. Способи протидії виявленню і розслідуванню злочинів, скоєних злочинними організаціями, та деякі заходи щодо їх подолання.....	526
ГЛАВА 35. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПОДІЙ	531
§ 1. Криміналістична класифікація і характеристика дорожньо-транспортних подій. Обставини, що підлягають встановленню.....	531
§ 2. Організація початкового етапу розслідування.....	533
§ 3. Слідчі завдання та засоби їх вирішення на подальшому етапі розслідування.....	538
ГЛАВА 36. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДПАЛІВ І ЗЛОЧИННИХ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ	543
§ 1. Поняття кримінальних пожеж та їх криміналістична характеристика.....	543
§ 2. Обставини, що підлягають встановленню у процесі розслідування підпалу, злочинних порушень правил протипожежної безпеки.....	545
§ 3. Початковий етап розслідування кримінальних пожеж.....	546
§ 4. Подальший етап розслідування кримінальних пожеж.....	552

ПЕРЕДМОВА

Підручник підготовлено згідно з програмою курсу криміналістики для юридичних вищих навчальних закладів України. У змісті підручнику використані результати прикладного дослідження «Комплексне дослідження забезпечення ефективності досудового провадження», виконання якого здійснювалось у 2015-2016 роках в Національному університеті «Одеська юридична академія» (номер державної реєстрації 0115U002495).

Зміст підручника викладено з урахуванням чинного Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, прийнятого у 2012 році, змін у системі правоохоронних органів і низці законодавчих актів, що зумовлює внесення коректив до рекомендацій щодо організації розслідування та проведення окремих слідчих дій і тактичних операцій. Ураховано ті зміни, що відбуваються в сучасному житті нашого суспільства під впливом науково-технічного прогресу й повсюдного запровадження інформаційних технологій. Узято до уваги й досвід авторів підручників із криміналістики, які видавалися останніми роками, зокрема за редакцією проф. В.Ю. Шепітька (2016), А.Ф. Волобуєва (2011), а також виданого Академією адвокатури України (2011).

Криміналістика забезпечує раціональне досягнення всіх завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України), передусім швидкого, повного й неупередженого розслідування та судового розгляду різних видів злочинів. Варто зауважити, що криміналістичні методи й засоби можуть використовуватися всюди, де існує діяльність, пов'язана з доказуванням, установленням певних фактів. Головна мета підручника – показати ті можливості, які відкриваються у збиранні, дослідженні й використанні доказової інформації в кримінальному провадженні – в досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень і судовому розгляді кримінальних проваджень (кримінальних справ) за умови використання криміналістичних методів, засобів і технологій. Саме криміналістика дає змогу реалізувати завдання кримінального права, пов'язані з оцінюванням сутності події: чи є вона кримінальною, з наявністю в діянні особи складу злочину, з правильною кваліфікацією суспільно небезпечного діяння та з іншими кримінально значущими обставинами.

Зміст підручника, відповідно до традиційної структури курсу криміналістики, поділений на чотири розділи.

У першому розділі «Теоретичні засади науки криміналістики» зосереджені положення щодо поняття, завдань, системи й методів криміналістики, етапів її історії, основні теорії та вчення, які стосуються криміналістичної ідентифікації й діагностики, криміналістичного прогнозування та моделювання, криміналістичної технології, криміналістичної версії, організації і планування розслідування, використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів.

У другому розділі «Криміналістична техніка» відображені положення щодо поняття й завдання криміналістичної техніки як розділу криміналістики, її галузі, які стосуються криміналістичної фотографії й відеозапису, криміналістичних досліджень слідів (трасологія), зовнішніх ознак людини (габітологія), зброї (зброєзнавство), доку-

ментів (документознавство), матеріалів, речовин і виробів, інформаційно-довідкового забезпечення розслідування.

У третьому розділі «Криміналістична тактика» викладаються її загальні положення, тактика слідчих (розшукових) дій: огляду, обшуку, допиту, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, загальні засади організації й тактики негласних слідчих (розшукових) дій.

У четвертому розділі «Криміналістична методика розслідування» розглядаються її теоретичні положення та окремі методики розслідування вбивств, статевих злочинів, крадіжок, корисливо-насильницьких злочинів, шахрайств, злочинів у сферах господарської та службової діяльності, обігу наркотичних засобів, організованої злочинності.

У кінці кожної глави підручника розміщено питання для самоконтролю знань. Підручник містить також список рекомендованої літератури – загального використання та щодо кожної викладеної теми відповідної глави.

Авторський колектив висловлює щирю подяку рецензентам підручника й усім, хто допомагав у його підготовці та виданні. Будемо вдячні читачам за відгуки й зауваження та побажання.